

Herr Direktor a ti druzí

Albrecht Miesbach,
protektorátní ředitel Baťových závodů

Recenzenti

prof. PhDr. Mečislav Borák, CSc.

prof. PhDr. František Hanzlík, CSc.

*Věnujeme těm, kteří v těžkých dobách protektorátních neztratili lidskost,
soudnost a odvahu.*

Kdo byl Albrecht Miesbach

Co víme o onom muži, který po dobu necelých pěti let patřil k nejvyššímu vedení Baťových závodů v Protektorátu Čechy a Morava a který ani v této pozici a těžké době neztratil svoji lidskost? Odkud pocházel, čím vším v životě prošel a jaké bylo jeho rodinné zázemí? Jaké politické názory zastával? Přikláněl se k nacionálnímu socialismu, anebo uměl jen dobře předstírat, že s novým německým režimem souhlasí? Na tyto a jiné otázky se budeme snažit hledat odpovědi.

Navenek se mohlo zdát, že je vlastně neomezeným vládcem obuvnického koncernu a zcela mu podléhají jak čeští ředitelé, tak i ta část Baťovy rodiny, která zůstala v okupovaném protektorátu. K výkonu svých pravomocí měl k dispozici rozvětvený úřední aparát uvnitř továrny i veškeré německé správní a represivní složky ve Zlíně.

Atmosféra v zemi před Miesbachovým příchodem do Zlína, v době relativního dostatku surovin a pracovních sil, byla zdánlivě klidná. Velkým průmyslovým podnikům a korporacím se však do budoucna rýsovala jediná možná perspektiva, a to pracovat pro potřeby třetí říše. Nacističtí politici a národohospodáři plánovali vybudovat v této oblasti novou průmyslovou základnu podle potřeb vojenského plánování a charakteru dostupných surovin.

Porážkou Francie se situace v hospodářské sféře zásadně změnila. V létě roku 1940 spatřil světlo světa podrobný germanizační program týkající se i okupovaných českých zemí. Ten počítal s postupnou likvidací českých podniků a prosazoval bezohledné poněmčení.

Ve Zlíně tyto tendence sledovali se vzrůstajícími obavami. Bylo rozhodnuto předejít jim hledáním vlastního východiska a nedopustit likvidaci a zničení všeho, na čem byla baťovská společnost vybudována.

A tehdy vstupuje na scénu muž, jehož životní osudy se tak výrazně protnulý s osudy Baťova koncernu i města Zlína v době pro náš národ nejtěžší, dr. Albrecht Ferdinand Miesbach.

Pocházel ze vzdělané rodiny žijící v bavorském Norimberku. Narodil se 17. září 1895 jako páté dítě senátního prezidenta Vrchního zemského soudu Hermanna Miesbacha (1852–1927) po sourozencích Bertě (1886–1986), Hildegardě (1888–1972), Erwinovi (1890–1962) a Hermannovi

(1891–1970). Nejmladší z dětí byla dcera Hedwiga (narozena 1897). Podle rodinné kroniky sepsané Albrechtovým otcem byl Albrecht přezdíváný Alla, „*hezký, šikovný chlapec s dlouhými světlými kadeřemi a v dětském věku byl nejstatečnější mezi všemi dětmi*“.

Radostný čas dětství – Albrecht (uprostřed) se svými bratry

Albrecht absolvoval základní školní vzdělání a starobylé osmileté gymnázium v Norimberku a později pokračoval ve studiu v Mnichově na Královském novém reálném gymnáziu. Ctižádostivý student si rozmarů dospívání příliš neužil. Shovívavá a laskavá matka Kateřina (Käthe), rozená Hilpertová, byla svým dětem oporou. Přísný otec ale vedl děti k tomu, aby se v životě prosadily, a toužil, aby si Albrecht po studiích zvolil dráhu soudce nebo advokáta. Do plánů mladého muže stejně jako všech jeho vrstevníků však nečekaně zasáhly v létě roku 1914 mobilizační povinnosti spojené s vyhlášením 1. světové války.

Hned na jejím počátku, ještě v srpnu toho roku, rukovali mladí odvedenci přímo z gymnazijních lavic do válečné vřavy. Maturitní vysvědčení tak Albrecht Miesbach obdržel až 20. března 1919. Vrtkavá válečná štěstěna mu nebyla příliš nakloněna. Byl odvelen k pěchotě v hodnosti důstojnického čekatele. Později se stal velitelem jednotky a na Velikonoce roku 1915 byl povýšen na praporčíka. Několik dní po svém povýšení odjžděl na východoprusko-polské hranice.

Ve svazku 11. armády plukovníka Augusta von Mackensena a po boku rakousko-uherských vojsk se zúčastnil ofenzivy Centrálních mocností na střední a východní Halič. Mezi 23. a 27. červnem překročila jeho jednotka Dněstr a spolu s postupujícími rakousko-uherskými útvary a těžkým

dělostřelectvem způsobila velké lidské i materiální škody špatně organizované ruské armádě. Za své bojové zásluhy byl 8. června 1915 povýšen na poručíka. Bojoval také v Srbsku a Makedonii a došel až na řecké hranice. V srpnu 1916 byl těžce raněn. Utrpěl průstřel levé nohy a následujících 13 měsíců strávil ve vojenském lazaretu. Poté byl uznán neschopným služby u pěchoty a jezdeckta. Po rekonvalescenci se tedy dobrovolně přihlásil k letectvu. Nejprve absolvoval čtyřměsíční letecký výcvik a na základě dosažených výsledků byl zařazen na francouzskou frontu k letce, která měla za úkol podporovat pěchotu.

S vojenskými zkušenostmi a vyznamenáním

Letec Albrecht Miesbach

Miesbach v roce 1918

V jednom ze svých životopisů k tomu dr. Miesbach uvádí: „Až do konce války jsem létal skoro výlučně na pancéřovaném pěchotním letadle typu Junkers. Byl jsem třikrát sestřelen, mohl jsem se však bez přerušeni zúčastnit těžkých bojů roku 1918. Po návratu do vlasti jsem v prosinci ukončil aktivní službu jako nadporučík v záloze, abych se mohl věnovat vysokoškolskému studiu. Obdržel jsem následující vyznamenání: Železný kříž I. a II. třídy, Rytířský kříž k Württemberskému vyznamenání za zásluhy, Württemberskou zlatou medaili za zásluhy, Bavorské vojenské vyznamenání za zásluhy IV. třídy a Vojenský záslužný kříž III. třídy s leteckými znaky.

Po odchodu z armády jsem si nejdříve zvolil studium práva na univerzitě v Mnichově, a to hlavně v oblastech týkajících se hospodářské činnosti, především práva občanského a obchodního. Vedle toho jsem studoval národní hospodářství. Navštěvoval jsem právnické a národohospodářské semináře a podílel jsem se na seminárních pracích, které jsem zakončil dvouhodinovou přednáškou o japonské vystěhovalecké politice. Ve stejnou dobu jsem v Mnichově navštěvoval vysokou obchodní školu, kde jsem studoval obory týkající se přímo praktického

obchodu, jako bylo účetnictví, bilancování a obchodní matematika. Na univerzitě ve Würzburgu jsem pak pokračoval ve svých právnických a hospodářských studiích, hlavně v oblasti daňového práva, finančnictví a správní oblasti. Napsal jsem větší práci na téma Státní bankrot a v červenci 1921 jsem úspěšně promoval jako doktor státovědy. Jako účastník války jsem se totiž mohl zapisovat i na tzv. prázdninové semestry.

Využil jsem vstřícného jednání bavorského báňského úřadu, kde jsem nastoupil jako praktikant na 6 měsíců. Zde jsem měl možnost začít prakticky využívat své znalosti a seznámit se s obchodní činností.

V září 1921 jsem nastoupil zprvu jako placený hospodářský asistent u Spojených obuvnických závodů Berneis-Wessels AG v jejich sídle v Augsburgu. Tento podnik byl jedním z největších obuvnických koncernů v Evropě a tehdy zaměstnával 3 500 zaměstnanců, v normálních dobách 4 500 zaměstnanců. Společnost se ještě v době, kdy jsem tam pracoval, rozšiřovala v důsledku fúzí, zvyšování základního kapitálu a jiných expanzivních zásahů, až dosáhla značných koncernových rozměrů.

Můj šéf, dvorní rada dr. Büttner, v bavorských průmyslových kruzích velmi významný člověk, mě od prvopočátku důsledně zaučoval na všech úsecích práce. Po několikaměsíční službě jsem se stal sekretářem ředitele a po dalších několika měsících jsem byl jmenován prokuristou a syndikem firmy [zplnomocněný zástupce – poznámka autorů]. Těsná spolupráce s mým šéfem se neomezovala pouze na náš podnik, nýbrž také na činnost týkající se všeobecných hospodářských aktivit, hlavně zájmových profesních hospodářských organizací a poradenství. Měl jsem na starosti řešení veškerých hospodářsko-právních záležitostí jako uzavírání větších kontraktů, posuzování zákazníků, zastupování firmy před soudy, rentabilitu a likviditu, racionalizaci a korespondenci s bankami a dozorčí radou.

V nepřítomnosti šéfa jsem jej zastupoval uvnitř závodu společně se spoluodpovědným členem vedení. Byl jsem rovněž přísedícím v tarifní komisi pro obuvnický průmysl. “¹

V pondělí 21. srpna 1922 dr. Miesbach uzavřel v Mnichově v katolickém kostele svatého Bonifáce sňatek s Irmgard Gerstnerovou, narozenou 12. února 1901 v Mnichově, které se všeobecně říkalo Irma, a 19. srpna 1923 se jim v Augsburgu narodila jejich jediná dcera Irmtraut.

Do rodinného a pracovního života dr. Miesbacha se společenské a politické změny, které po 1. světové válce v Německu nastaly, promítaly stejně výrazně jako u ostatních Němců. Budoucnost byla plná neblahých předtuch. Národ byl vnitřně rozpolcen. Mnoho stran a různých zájmových skupin se navzájem potíralo v boji o přednostní postavení a o moc. Rodině Miesbachových, řadící se do vyšší společenské třídy, nebyl proti mysli pád nestabilní Výmarské republiky, která si nedokázala získat přízeň německého lidu a její režim byl považován za

¹ MZA Brno, fond C 143, MLS Uherské Hradiště, i. č. 979, sign. Ls 77/47, Vs 295/45, karton 94.

vnucený zemi nepřítel. Jako většina Němců, i oni těžce nesli pokoření z porážky ve válce a okupaci levého břehu Rýna Francouzi, Brity a Kanadany v letech 1919–1926. Sjednané mírové podmínky považovali za nespravedlnost, která měla Německo srazit na kolena. Poválečné období nemohlo vymazat antagonismy mezi Německem a ostatními národy, zvláště když okupaci Porúří² provázely perzekuce, popravy a vyhoštění. To vše spolu s těžkými válečnými reparacemi přineslo totální ekonomické zhroucení průmyslové základny Německa doprovázené děsivou inflací. Prosperita milionů německých domácností se po válce proměnila v pouhý přízrak. Sociální a ekonomické následky inflace byly dalekosáhlé a katastrofální. Úspory středních vrstev se rozplynuly a vytvořilo se přirozené prostředí, z něhož se rekrutovali stoupcí hrnoucí se pod prapor nacionálního socialismu. I když pro samotnou Miesbachovu rodinu a její přátele byly kompromisy vůči záměrům rozpínající se Hitlerovy strany nepřijatelné, přáli si restauraci německého národa se všemi jeho právy a významem. Panujícím stavu se ale jako většina Němců přizpůsobili v očekávání zlepšení hospodářských a politických poměrů. Z procesu nacionalizace německé střední vrstvy nakonec vzešlo i volební vítězství německé NSDAP a nástup Hitlerovy „tisícileté říše“ korunovaný hospodářskou a vojenskou agresí nejen vůči jejím sousedům.

V roce 1946 ke svému životopisu dr. Miesbach doplnil: „*V letech 1935 až 1938 byl jsem vícekrát povolán na cvičení do armády a přitom povýšen na kapitána. Sloužil jsem u letectva [...]. Byl jsem povolán při všech vojenských událostech, jako bylo obsazení Porúří, Rakouska a Sudet.*

Členem NSDAP³ stal jsem se teprve v roce 1937 na přímé vyzvání gauleitera Wahla z Augsburgu. Tvrdím, že jsem nebyl v žádné stranické organizaci. Pokud se SA týče, měla se věc tak, že jsem jako bývalý člen Stahlhelm⁴ byl převeden s celou touto organizací do SA – reserve. Tak jsem se stal členem SA a později, když jsem nastoupil vojenskou službu jako důstojník, byl jsem z SA propuštěn.“⁵

² V roce 1921 mělo Německo zaplatit jako reparace během 42 let 226 miliard marek ve zlatě. Když se Německu nepodařilo úplně zaplatit první požadovanou splátku, obsadila francouzská a belgická vojska 9. ledna 1923 Porúří a oblast levého břehu Rýna. Německá vláda vyzvala obyvatelstvo k pasivnímu odporu.

³ NSDAP – Nacionálněsocialistická německá dělnická strana, krajně pravicová nacistická strana, předseda Adolf Hitler (od 1921), v letech 1933 – 1945 ovládala Německo, 10. 10. 1945 jako zločinecká organizace rozpuštěna a zakázána.

⁴ Stahlhelm, Bund der Frontsoldaten - organizace “Ocelová přilba” byla založena v roce 1918. Jejimi členy byli veteráni z první světové války.

⁵ MZA Brno, fond C 143, MLS Uherské Hradiště, i. č. 979, sign. Ls 77/47, Vs 295/45, karton 94.

A. Miesbach jako člen Stahlhelm, organizace sdružující veterány z 1. světové války

A. Miesbach v uniformě Luftwaffe, 1940

Je zřejmé, že v Miesbachově případě máme před sebou muže, který dobře poznal jak tvrdost války se všemi jejími důsledky, tak zákonitosti oboru, ve kterém pracoval. Na rozdíl od mnoha jiných se nenechal zcela ovlivnit nacistickou ideologií. Jeho blízcí⁶ jej popisují jako člověka velmi svědomitého, korektního a šetrného, který vždy dostal svým povinností a nikdy se ničím nevychloubal. Hýřil enormní energií a vždy projevoval velkou rozhodnost. Hovořil dobře francouzsky a částečně anglicky. Byla mu vlastní snaha stále se vzdělávat v právních a ekonomických disciplínách souvisejících s jeho profesí. To byl jeden z předpokladů k tomu, aby se později dostal do hledáčku baťovského managementu a světoznámá obuvnická firma se v roce 1940 rozhodla angažovat ho do funkce německého ředitele.

⁶ Informace od rodinných příslušníků Miesbachovy rodiny žijící v Německu.